

Hayat

Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...

Nietzsche

Cilt VI. 1, Kânunuevvel, 1929. Sayı:144

YAZILAR VE YAZANLAR

Kaplıca tedavisi
Ahlak terbiyesi
Ey Aşk
Avrupa mütthit hükümetleri ne demektir?
İktisadi bahisler
Türk ellerinde

G. Ata
Kadri
Enis Behiç
Emil Ludwig
A. Emrullah
İ. Hikmet

Salamambo
Tenkit ve şekilleri
Bir mektup
Ben
Tennison
Hayat ve Neşriyat

Nahit Sırrı
Hikmet Şevki
Aka Gündüz
Sapri Esat
Seniha Sami
...

Musahabe

Kaplıca tedavisi

Büyük Müncinin, uyuşmuş diyarları diriltten yüksek himmeti Yalova'ya da taaluk edince burası - bir peri eli dokunmuş gibi - birkaç gün içinde imaredildi. Bir vakitler İmparatorluk payitahtının yanı başında bir haydut yatağı olan Yalova kaplıcası genç Cümhuriyetin feyzi ile bir sıhhat ve rahat kaynağı oldu.

Yalova'nın ihyası, şüphesiz, memleketimizde yeni bir medeniyet nümunesi olacak ve topraklarımızın başka kısımlarından akan ve her biri muhtelif hassaları haiz olan kaplıcalarımız da Yalova gibi yeni konfor vasıtaları ile teşhiz edilecektir. Bu sayede kaplıca tedavisi, diğer medenî memleketlerde olduğu gibi, biz de dahi fennî şekle girecektir.

*
* *

Kaplıca tedavisi tıp ilminin vaz'ından daha eskidir. Bildiğimiz ilmi hekimlik daha mevcut değilken, hastalara dua ile, telkin ile şifa vermek için tesis edilen tedavi mabetleri ekseriya maden sularının kaynadıkları mevkilerde inşa edilir ve buralara gelen hastalar zahiren ilahların inayetlerinden ümit ettirilir. fakat hakikatte kaplıcaların maddî tesirlerinden istifade ederlerdi,

İlmî hekimlik meydana çıktıktan sonra, daha evvel kaplıcaların hokkabazlığa karıştırılmış olmasından ileri gelse gerek, onlara hiç ehemmiyet verilmemiştir. Bu ihmal asırlarca devam etti. Alim hekimlerin kaplıcalardaki şifa hassalarını düşünmedikleri müddetçe, onlardan rahipler istifade ettiler. Eski müteaddit ilahlı dinin rahipleri gibi, tek ilahlı dinin papasları da te-

sadüf ettikleri hastaları, duyduklarına ve gördüklerine istinaden, muhtelif kaplıcalara gönderirler ve maden sularının tesirlerini ilahın mucizesine atfederek propaganda yaparlardı. Yalnız kaplıcalar civarında sanatlarını icra eden hekimlerden bazıları, mucize düşüncesinden vazade olarak, maden sularının maddî devalar olduğunu anlamışlardır. Fakat bunların müşahedeleri ve sözleri tıp ilmine girmemisti kaplıcalara giden hastalar papaslarının tavsiyelerine itimat, yahut kendi eri gibi hasta olan ve kaplıcalarda şifa bulanlara imtisal ederlerdi.

Nihayet on sekizinci asırda büyük bir hekim, Théophile de Bordeu, ilmi hekimliğin kaplıca tedavisini ihmal etmesi haksız olduğunu anladı; müteaddit tıbbî eserlerle hekimlik almine anlattı. Kendisi zaten tıp ilminde bir sistem sahibi olduğundan sözleri mutabakatla tutuldu ve kaplıca tedavisi ilme girdi.

Tabiat sanki bu hekimi kaplıca tedavisi usulünün ihyası için yaratmıştı. Doğduğu yer (1772) Fransa da kaplıcaları ile meşhur Pau şehri ile gene meşhur bir kaplıca olan Faux Bonnes arasında bir köydü. Babası Pau şehrinde hekim olduğundan kaplıcalara gelen hastaları tabii olarak teşvik ederdi. Bunun için oğlunun çocukluğu tamamen kaplıcalar aleminde ve onlardan şifa bulan hastaların menkibelerini dinlemekle geçmişti.

Genç Bordeu daha Montpelier Tıp Fakültesi'nde tahsilde iken derslerden öğrendiği müsbet malûmata pek hevesli olduğuna, fakat tıbbın o zamanki nazariyelerine inanmadığına hocaları

dikkat etmişler ve bu gençin bir hekimlikte müceddit olacağına hükmetmişlerdir. Bir tarftan da seçiyesi cenkçi tabiatte olduğundan tıp dersleri ile birlikte meç talimi yapmağı unutmazdı. Bunun faydasını sorunlara karşı: "İlaçla ımla öldüremediklerimi kılıcım ile öldüreceğim," diye latife ederdi. Böyle teceddüt fikrine ve cenkçi bir seçiyeye malik bir adamın muvaffak olacağına şüphe yoktu.

Doktor olunca Paris'e giderek oradan kaplıcaları, onların maddî tesirlerini tıp alemine anlatmağı düşündü. Fakat Babası doktor on sekiz çocuğu arasında en zeki ve kendisine halef olmak üzere en iyi bulduğundan oğlunun tasavvuruna mani oldu. Genç hekim fikrini, o zamanın modasına uyarak, Maden suları hakkında mektuplar isminde bir kitap olarak yazdı; gene mo'aya göre Amsterdam da tabettirdi ve daima usule vıyau zamanın meşhur bir hanımfendisine, kralın tekaüt edilmiş bir gözdesine ithaf eyledi. Bordeu eserinde papasların mucizelere, Meryem ana'nın şefaatine atfettikleri şifaların hakikatte maden sularının maddî tesirlerinden ileri geldiğini fennî izah etmişti; fakat kaplıcaları tanıtmak için meşhur bir kadının hi'aye ine girmek zaruretinden kendi de kurtulamamıştı.

Bu kadar yolunda yazılmış ve neşredilmiş bir kitabın Paris'te derhal şöhret bulacağı şüphesidi, Paris'te kaplıcalara karşı bir inhimâk uyandı. Hekimler birdenbire meydana çıkan böyle meşhur bir meslekdaşa karşı bigâne kalamıyacıklarından onlarda kitabı metheylediler. Zamanın meşhur

Türk ellerinde :

Acara Cnmhuriyetinde

nefis saçlarla nazirsiz bir endamından başka hiç bir kudreti olmayan bir kızın karşısında muzaffer askerler kumandanının açzı zafını, yerlere eğilip onun ayaklarının tozunu silişini, kayalar kadar kuvvetli erkeğin rüzgârlara kapılmış bir yaprak gibi titreyişini anlatan yapraklar, şüphesiz ki dünya edebiyatının en güzel sahi-felerindendir.

Mato uyuyunca, Salammbô bir kere eline gelince kendisini adetâ lakayt bırakan örtüyü alıp kaçar. Kamilkarın adamları tarafından ordugâhta büyük bir yangın çıkarılmış ve bu kargaşalık esnasında kız firar etmiştir. Harp gene bitmeyecektir, ve bu harbin muhtelif safhalarını anlatırken Flaubert insanı nihayetsiz bir ihtirasla sürükler. Nihayet Hamilkarın bir hilesi ücretli askerleri ve onların kumandanları olan Matoyu mağlup eder. Mato-nun yolu her taraftan kapatılan ordu-sunda askerler birbirlerini parçalamakta, hatta yemektedirler. Bu boğuşmalar esnasında yirm bir kişi on dokuz gün içinde mahvolur.

Mato Kartaceye esir getirilir. O kederden hasta, ölecek kadar hastadır, ve Salammbô bir komşu krala verilecektir. Matonun büyük şenlikler ortasında, bin bir işkence ile öldürülmesi kararlaştırılmıştır. Eserin en muhteşem kısımlarından birini ve en son sahifelerini teşkil eden bu işkence ayininde, zevci olacak kralla beraber Salammbôda hazırdır. Vc Mato feci ıstırahlardan sonra can verince, Kartacenin zaferi için içmek üzere ayağa kalkmış-k-n, başı oturduğu tahtın arkasına düşüp çözülen saçları yerlere inerek ölü. Kalbini taşlardan katı ve mermerlerden souk sandığımız Salammbô, belki habersizce Matoyu aşkların en çilginile sevmiş, yahut ta papasların insanı görmekten bile menettikleri mukaddes şalı eline lâkayt bir hisle aldığı için bunun cezası olarak can vermiştir..

Çok kısaca ve ne fena anlattığım Salammbôyu okuyalı beş sene oldu. Ve okuyup bitirdikten sonra tam bir hafta hiç bir şey okumağa tahammül edememiş olduğumu hep hatırlıyor, ve güvercinler kadar zaif Salambônun ordulardan kudretli güzelliği karşısın-

iktifa ediyorduk. Diye bilirim ki bu seyir hayli eğlenceli bir işti. Kaçan, kovalayan, titeni kaçırın, arkadan koşup yakalayan.. Bütün bunlar arasında hayli gülünecek vakalar olurdu.

Bir geceyi tirende geçirip de ertesi sabaha çıkınca artık bizde bu yolculuğa alışmıştık.

Uyanır uyanmaz ilk işimiz, incu-lerle beraber ilk istasyonda inmek oldu. Hava daha henüz ışıyor, çocuklar hanımlar da uykularına devam ediyorlardı. Tiren kalktıktan sonra yerimize döndük. Herkes bir şeyler gevelemekle uğraşıyordu. Bizde Doktorun köylü sarıcılarından aldığı tavugu parçalamakla meşgul idik. Bir türlü kopmak bilmiyen bu tavuktan birer parça kaparak yedikten sonra tiren için te seyahata çıktık. Vagondan vagona geçerek, memurlardan birinin gûya restoran haline koyduğu bir kompartımana kadar geldik. Bir az kuru peynir, bir kaç parça küflü sucuktan ibaret olan yiyecekler hiç de iştah uyandırır gibi değildi. Sabahleyin sıcak bir şey içmiş olmak için birer çay ismarladık. Otu ulacak yerlerin pisliği, masaların üzerindeki örtülerin kaybolmuş renkleri hep hep mide bulandırıcı şeylerdi. Biz etrafı tetkik ile uğraşırken çaylarda ge mişti. Hakikaten görülecek şeylerdi. Su ile bulandırılmış kiremit tozu renginde bir mayı, kimbilir ne kadar zamandan beri esaslı bir temizlik yüzü gormediği için cam rengini kaybederek donuk sarı yeşil bir ton olmuş bardaklar içinde âdeta yutulması hayli kahramanlığa bağlı bir iş idi. Doktor bana ben doktora bakışuyorduk. Gülmemek

da erkeğin zavalılığından duyduğum rikkat ve azabı hala göğsümün içinde duyuyorum. Şunu da ilâve etmek isterim ki, Flaubret kitabı en taşkın bir hayalle sarsılarak yazmış olmakla beraber, kitabı yazmadan Kartace ihatrabelerini sinesinde taşıyan Tunusu ziyaret etmiş ve romanın geç-

için hayli güçlük çekiyorduk. Doktor seslendi. Limon yokmu?

Yüzü gözüne karışmış, iri meyhaneci kıyafetli bir herif günlerdenberi rafın bir köşesinde dura dura suyu çek lmiş, buruşup büzülmüş bir limonu alarak sucuk kestiği koca bıçakla birkaç parçaya böldükten sonra getirip önümüze bıraktı. Biz doktorla birer kerre daha baktık, Konuşmaga başladık. O kadar dalmışız ki çayıda limonıda unutmuşuz. Bir saatt n f-zla orada kalmışız. İçeri giren bir iki kişinin hareketinden istifade ile para vererek savuştuk Çocuklar uyanmış-la merak ve telaş içinde bizi arıyorlardı. adeta korkmuşlardı:

— N redesiniz? sizi dışarıda kaldınız, tireni kaçırdınız sandık dediler. Artık güneş dogmuştu. Bakûya varmamıza da bir saat kadar kalmıştı. Yakın istasyonlara inecekler hazırlanıyorlardı, Bizde yavaş yavaş hazırlanmaga başlamıştık. çocuklar giydirildi. çantalar toplandı. Bütün gözler pencerelere dikildi.

Gün cuma idi. Şupheyok ki her yer kapalı olacaktı. Biz resmi zatleri nerede ve nasıl bulacaktık?

Filhakiki bir saat sonra büyükçe bir istasyonun izleri görülmege başlamıştı.

Ta uzaklardan kara kara servileri andıran petrol kuyuları görünüyordu.

Bakûnun hem i-tiklâlinin hem de esaretinin sebebi olan kuyular!..

Bir Azeri şair bu yerler için:

— «... O servilikte çayırdan, çiçekten iz yoktur;

Görürken anlayacaksın ki, hep bataktır.

tiği Kartace hakkında yazılmış tekmil eserleri de okumuştur. Tarihi roman yazmak davasına kalkınca en basit tarih hakikatlerine riayet etmediği pek zait bir yük, hatta haysiyeti edebiyeye dokunacak bir hareket sananlar buna bilmem ki ne derler?.

Nahit Sırrı

Edebiyat aleminde

Tenkit ve şekilleri

Güzel, temiz su bulunmaz, cehen-nemî bir çöl...

Ki zift akar, birikir, her taraf olur göl, göl...»... diyor.

Bir zamanlar taraf taraf akan o ziftler sahipleri için birer altın oluk, memleket için de birer servet ve refah gölleri idi. Bu gün bir kısmı tamamen tıkanmış birer mezar; başlarındaki ağaç ve ya demir kulelerde birer siyah taştır. Bir kısımda hâlâ, altın sıziran birer ırmak halini muhafaza edebilmiş isede eski yatağını saklayamamıştır, değiştirmiş, değiştirmişlerdir!...

Istasyon civarındaki evler önünden geçiyorduk Manövra zamanlarına mahsus raylar kenarında bir kaç çocuk oynuyor, bir iki amele demir taşıyor tek tek adamlar dolaşıyorlardı. Tiren düdük çalarak istasyona doğru ilerliyordu. İçimizde hiç tanımadığı yeni bir şehre giren yolcu heyecanı vardı.

— Nasilcik!.. nasilcik!.. (1) diye pencerelere bakarak göğüslerinde küçük bakır numara asılı adamlar koşuyorlardı.

Tirenimiz geniş bir soluktan sonra büyük bir sarsıntı ile durdu. Bütün bu nasilcikler kapılardan içeri doluşular. bir kaç tanesi de bizim kompartımana dolmuşlardı. Genç nzuca boylu, kırpık bıyıklı bir adamcağız yanındaki adamlara bizim bir az güçlkle anladığımız bir türkçe ile emirler vererek çantalarımızı, paketlerimizi hamallara yüklemeye başladı. arada bir dönüp bizde gülümsüyordu. Nihayet, bu adamın Ali pedagoji institüsü komendanti (2) olduğunu ve bizi karşılamak üzere gönderildiğini anladık.

Bizi arabalara bindirdi, eşyalarımızı kendi getireceğini söyleyerek arabacılara mektebin adresini verdi.

Şehrin her tarafı ile ayrı ayrı meşgul oluyorduk. Gâh bir büyük bina, gâh bir küçük bahçe, gâh yarı açık bir dükkân, gâh bir kocaman kilise gözlerimizi kendine doğru çekip sürükliyordu.

İsmail Hikmet

[1] Nasilcik; rusca hamal demektir.

[2] Bizdeki dahiliye müdürleri gibi, mektebin dahili işlerle uğraşan zat,

Edebiyatta en kıymetli, en yüksek eserin fevkinde tek bir şey vardır: Bitaraf ve makul bir tenkit. tenkit kelimesi haddi zatında, begenilmeyen, muvafık görülmeyen noktaların teşrihi zannolunmaktadır. Halbuki edebiyatta takdir ve medihte bu kelimenin içine sokulmuştur. Fransada son zamanlarda pek mühim bir nokta etrafında münakaşalar cereyan etmektedir. Bu mühim mevzu tenkidin şekli. Tenkit nasıl ve ne şekilde yapılmalıdır? İşte senelerdenberi bir türlü hal olunmayan bu mühim mevzu son zamanlarda yenden canlanmıştır.

Tenkit ne şekilde olmalıdır? Şimdiye kadar tenkidin üç şekli görünmüştür. Okuyuculara hitap eden bu şeklin en fazlâ istimal edilenidir. İkinci şekli muharrire hitap etmek şartıyla yazılır. Üçüncü şekil ise muhavere tarzıdır.

Fransa Edebiyatında hakikaten pek mühim bir mevki olan «Emile Faguet» en kuvvetli münakkitlerden biridir. Fakat «Emile Faguet» de bugün beklenen tenkidi yazmamıştır. Çünkü yeni tarz tarz tenkit de teferruatla uğraşmak manasız görünüyor, hatta eserin mevzuunu telhis etmeği bile muvafık bulmuyorlar, çünkü bu kabie tenkit, ancak o eseri okumuş olanlara bir fayda verir ve tenkidin okumasından ancak eseri bilenler istifade eder. Madam ki bu şekilde tenkit eseri bilenler için yazılıyor, mevzu telhis etmek zaittir.

Yeni tarz tenkit taraftarlarının fikri şudur: Tenkit başlıbaşına bir eserdir. Her tenkit bir fikrin müdafası için vücuda getirilmiş bir eser olduğundan, onun teferruatla meşgul olması doğru değildir. Tenkit başlıca mevzu, tez, üslup, tarz noktasından yapılan tahlillerin bir neticesidir. Her hangi bir eserin tezini cerh ve yahut tasvip edici bir makale yazmak, yeni deliller, yeni kanaatlerin meydana çıkması demektir ki, yeni tarz tenkitin kıymeti bu noktada tecelli ediyor.

Tenkit yazmanın tarzları muhtelifdir. Bazıları tenkit etmek istedikleri eserlerin ismini bile makalelerinin sonlarında, ehemmiyetsiz bir şekilde kaydetmektedirler. Alber Thibandet tenkit

hakkında şu mutalaayı serdediyor:

Muhakeme tenkitin en kuvveti tarafıdır. Çok iyi yazılmış tenkitlerin muhakemeleri, tahlilleri, edebiyatın noksan taraflarını gösteren en kuvvetli eserleridir. Tenkit insanların ruhuna hakimdir. Dikkat edecek olursak hepimizin her hanki bir eserin garip, göze yabancı, ruha aygırı olan köşelerini daha çabuk sezebiliriz. İşte bu mühim nokta, her tenkit makalesini zevkle okutabilir. Tecavüzden uzak, edebiyatın kuvveti ve zekânın yardımıyla vücut bulan güzel tenkitler, edebiyata mal olmuş kıymetli eserlerdir. Tenkit de mühim noktaları sıralamak kadar, hitap etmek tarzı de ehemmiyetlidir.

Hangi tarzdaki tenkit makbuldür? muhavere tarzında yapılan tenkitlerin ciddiyeti gaybolmuştur. Muhavere tarzından güzel bir muhakeme ciddi bir neticeye varmak pek müşküldür. Muharrire hitaben yazılan tenkitlerin yazılışı çok güçtür. Eserin fena taraflarını, sakat köşelerini tahlil ve bunların fenalıklarını, sakatıklarını muharririne teşrih etmek, kuvvetli bir üsluba ihtiyaç göstermektedir. Eğer üslubu zaif bir münakkit, bu tarzı tercih edecek olursa, tenkit muharririn bir mukabelesi ile belki de pek haklı olan tez kabul ettirilemez.

Tenkitlerin en güzel ve en ziyade makbul tarzı muhakkak ki okuyuculara hitap edenidir. Bir çok tecrübelerden sonra muhakemenin salim bir şekilde yürütülmesi, tezin noksan tarafının teşrihi ve icap ederse muharririn yanlış görüşlerinin tahlili ancak bu tarzda daha muvafık bir şekilde yapıyor.

Uzun zamandan beri Fransa edebiyatçılarını meşgul eden bu mesele nehayet buldu. En iyi tenkit tarzı, okuyuculara hitap edenidir.

Fransa akademisi azasından Henri Bremonda diyor ki: Tenkit, edebiyata can veren, onun yaşamasını temin eden en mühim bir kuvvettir. Onun etrafında, ona doğru istikameti vermek hususunda sarfedecek mesai, edebiyata en büyük bir hizmettir.

Hikmet Şevki